

CONSIDERAȚII PRIVIND IMPLICAREA ÎN REALIZAREA MARI UNIRE A STUDENȚILOR TEOLOGI ROMÂNI DIN BANAT CARE AU STUDIAT LA CERNĂUȚI ÎN PERIOADA 1875–1918

Răzvan Mihai Neagu*

Cuvinte cheie: Marea Unire, elită intelectuală, universitate, Alba Iulia, Cernăuți

Keywords: Great Union, intellectual elite, university, Alba Iulia, Chernivtsi.

Preliminarii

Universitatea din Cernăuți a fost creată în anul 1875 la distanță de un secol de la intrarea Bucovinei în componența Imperiului Habsburgic.¹ Autoritățile imperiale au dorit astfel să întărească legăturile dintre centrul vienez și societatea locală cernăuțeană, înființarea universității servind astfel și propagandei oficiale a statului austriac. Pe de altă parte, instituția de învățământ superior avea ca sarcină să acopere nevoile educaționale ale unei zone dinamice economic. Decizia finală de înființare a Universității din Cernăuți a luat-o împăratul Franz Joseph, care a semnat decretul imperial de înființare la Palatul Schönbrunn, la 30 septembrie 1875. Noua instituție de învățământ superior a purtat până în anul 1918, numele împăratului fondator, *Franz Joseph Universität* sau *Alma Mater Francisco-Josephina*.² Inaugurarea oficială a cursurilor universitare a avut loc la 4 octombrie 1875 într-un cadru solemn.³ Universitatea din Cernăuți era cea mai estică instituție de învățământ superior din Austria, dar și cea mai mica.⁴ Ea a fost concepută și creată ca o instituție germană, care avea ca scop răspândirea și promovarea culturii germane într-o provincie (Bucovina) etero-

* Colegiul Tehnic Turda, Piața Basarabiei, nr. 48, e-mail: neagumihai20@yahoo.com

¹ *Istoria Românilor*, vol. VII, tom II. *De la Independență la Marea Unire (1878–1918)* (București: Editura Enciclopedică, 2003), 550.

² Constantin Ungureanu, *Bucovina în perioada stăpânirii austriece 1774–1918* (Chișinău: Editura Civitas, 2003), 223.

³ Vasile Lipan, *Alma Mater Cernautensis* (București: Editura Farmaceutică, 1999), 3.

⁴ Lucian Nastasă, *Itinerarii spre lumea savantă. Tineri din spațiul românesc la studii în străinătate (1864–1944)* (Cluj-Napoca: Editura Limes, 2006), 34.

genă din punct de vedere etnic. Universitatea din Cernăuți a fost unul dintre instrumentele politicii de germanizare a Bucovinei imaginată și pusă în practică de autoritățile imperiale vieneze.

Primul rector al Universității din Cernăuți a fost juristul Constantin Tomasciuc (1840–1889), care provenea dintr-o familie mixtă (tatăl era rutean, iar mama româncă).⁵

Construită pe tiparul clasic medieval, Universitatea din Cernăuți a avut inițial trei facultăți: teologie greco-orientală (ortodoxă), drept și filosofie.⁶ Din punctul de vedere al organizării, instituția academică din Cernăuți înregistra o premieră: era singura universitate din Austro-Ungaria care avea o facultate de teologie ortodoxă. În cadrul acesteia s-a format elita intelectuală ortodoxă din monarhia dualistă și nu numai. Instituția de învățământ beneficia de un corp de profesori de elită foarte bine pregătit format mai ales din profesori români, dar și ruteni.

În perioada 1875–1918 la Facultatea de Teologie din cadrul Universității din Cernăuți au fost înmatriculați, conform calculelor noastre, un număr de 65 de studenți români originari din Ungaria (Transilvania, Banat și Crișana). Dintre aceștia cei mai numeroși au fost bănățenii. Dacă ne referim la Banat, 32 de tineri români originari din această regiune au studiat teologia la Cernăuți în perioada analizată de noi. Cei mai mulți dintre ei erau originari din comitatul Caraș-Severin (16). Comitatul Timiș a fost reprezentat de nouă persoane, în timp ce din comitatul Torontal proveneau șapte studenți.

Marea Unire de la 1918 a reprezentat unul dintre momentele fundamentale și definitorii ale istoriei românilor. Pentru prima dată majoritatea românilor din arealul carpato-danubiano-pontic s-au unit într-un singur stat coerent sub sceptrul regelui Ferdinand I Întregitorul. Acest moment a fost rezultatul firesc al mersului istoriei românilor de pe ambele versante ale Carpaților. Contribuția pentru împlinirea idealului unirii a fost vizibilă atât la nivelul elitei, cât și al maselor țărănești. Cum era și firesc, Marea Unire a implicat condiționarea factorilor interni și externi. Din rândul celor interni vom aminti puternicul curent de opinie pro-unionist, care s-a manifestat în România în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea, precum și mișcarea națională a românilor din Transilvania și Banat, în care un rol fundamental l-au jucat Partidul Național Român din Ungaria și Transilvania și cele două biserici românești (cea ortodoxă și cea greco-catolică). Dacă vorbim despre factori externi, nu se poate trece cu vederea contextul internațional favorabil marcat de Primul Război Mondial (1914–1918) și destrămarea la sfârșitul lui a imperiilor

⁵ Lipan, *Alma Mater*, 6.

⁶ Nicolae Ciachir, *Din istoria Bucovinei (1775–1944)* (București: Editura Oscar Print, 1999), 66.

multinaționale. De asemenea, nu se poate ignora atitudinea favorabilă a marilor puteri europene, în special a Franței condusă la acea vreme de prim-ministrul Georges Clemenceau.

La acest moment astral al istoriei românești au luat parte și bănățenii, foștii studenți ai Facultății de Teologie din Cernăuți. Prezența lor la Alba Iulia s-a datorat faptului că mulți dintre ei au reușit să-și asigure un viitor bun, fiind la acea dată clerici sau profesori, devenind astfel membri de vază și de bază ai comunităților din care făceau parte. Ei au fost delegați de diverse autorități locale (instituții de învățământ, presă, unități ecleziastice) pentru a le reprezenta la Alba Iulia, făcând parte din cei 1228 de delegați aleși.

În cadrul adunării naționale de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918 a fost ales un Mare Sfat Național, ca organ provizoriu al puterii de stat din Transilvania cu rol legislativ, urmând să funcționeze până la unirea definitivă cu România. Din acest for au făcut parte și trei dintre foștii studenți din Banat la Facultatea de Teologie din Cernăuți. Este vorba despre Petru Barbu (profesor la Caransebeș), Avram Imbroane (diacon la Lugoj) și Cornel Corneanu (secretar consistorial la Caransebeș).⁷ Prezența foștilor absolvenți ai teologiei de la Cernăuți nu a fost un fapt surprinzător. Ei s-au remarcat în activitatea lor ca susținători ai ideii naționale și ai intereselor românești, de cele mai multe ori chiar din perioada studenției. Fiind persoane reprezentative ale comunităților din care făceau parte, ei au avut șansa să participe la cel mai important moment al istoriei românilor și astfel să intre în istorie, aducându-și contribuția la realizarea unui măreț ideal.⁸

Implicarea foștilor studenți teologi bănățeni de la Cernăuți în realizarea Marii Uniri

Studenții teologi originari din Banat au fost cei mai numeroși dintre tinerii români din Ungaria, care s-au pregătit în domeniul teologic la Universitatea din Cernăuți (32 de persoane). O parte dintre aceștia s-au implicat în realizarea Marii Uniri, iar unii dintre ei au avut ocazia să participe la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918. Potrivit datelor noastre, 11 foști studenți teologi bănățeni de la Cernăuți au fost prezenți la Alba Iulia în 1 decembrie 1918. Aceștia sunt: Gheorghe Birăescu, Ștefan Cioroianu (delegat al Protopopiatului Comloș), Cornel Corneanu (delegat al Consistoriului din Caransebeș), Aurel Crăciunescu (delegat al Seminarului Andreian din Sibiu, secțiunea teologică), Moise Ienciu (delegat al Institutului

⁷ Ioan Șerban, Nicolae Josan, *Dicționarul personalităților unirii* (Alba Iulia, 2003), 47, 48, 51.

⁸ Răzvan Mihai Neagu, "Considerații privind implicarea în realizarea Marii Uniri a studenților teologi români din Transilvania, care au studiat la Cernăuți în perioada 1875–1918," *Astra Sabesiensis* 3 (2017): 189–204.

Teologic Caransebeș), Avram Imbroane (delegat al presei române din Lugoj), Virgil Musta (delegat al Cercului electoral Zichifalva din comitatul Torontal), Romul Nestor (supleant al Cercului electoral Nădlac), George Popovici (delegat al Protopopiatului Lugoj), Nicolae Popovici (delegat al Cercului electoral Gătaia), Ion Sârbu (delegat al Cercului electoral Caransebeș și al Protopopiatului Mehadia).

În cele ce urmează vom prezenta contribuția teologilor bănățeni, care au studiat la Cernăuți, la realizarea Marii Uniri, făcând precizarea că în fișa biografică a fiecăruia vom detalia contribuția lor la mișcarea de unire a Banatului cu România, acolo unde este cazul.

În preajma Marii Uniri, preotul, profesorul și publicistul *Petru Barbu* (1864–1941) s-a implicat activ în evenimente, aducându-și astfel prețioasa contribuție la acest eveniment important al istoriei românilor. Era originar din Lugoj (comitatul Caraș-Severin, azi jud. Timiș), provenind dintr-o familie simplă de agricultori. A studiat la Gimnaziul Ortodox din Brașov (absolvent în 1884), iar apoi la Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți (1884–1887). Barbu a urmat două specializări în pedagogie la universitățile din Graz și Berlin (1888–1889). În 1891 devine doctor în teologie la Cernăuți.⁹ El a fost vicepreședinte al Consiliul Național Român din Caransebeș.¹⁰ Acest for de coordonare a fost creat la 25 octombrie/7 noiembrie 1918. La ședința de constituire desfășurată în Sala Mare a Primăriei orașului Caransebeș, profesorul Petru Barbu a fost al doilea la cuvânt, după protopopul Andrei Ghidiu.¹¹ La 18 noiembrie/1 decembrie 1918, mai mulți membri ai elitei intelectuale din Caransebeș, printre care și Petru Barbu, trimiteau o scrisoare Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia în care își exprimau adeziunea totală la hotărârile luate.¹² Profesorul Barbu a fost

⁹ Cornel Sigmirean, *Istoria formării intelectualității românești din Transilvania și Banat în epoca modernă* (Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2000), 691, nr. 7098; László Szögi, *Magyarországi Diákok Németországi Egyetemeken és főiskolákon 1789–1919* (Budapest: 2001), 110, nr. 1001; László Szögi, *Studentii români din Transilvania la universitățile din Europa în secolele XVI–XX* (Târgu Mureș: Editura Universității “Petru Maior”, 2011), 165, nr. 1326; 185, nr. 1515; Andor Mészáros, László Szögi, Júlia Varga, *Magyarországi diákok a Habsburg Birodalom kisebb egyetemén és akadémiáin 1789–1919* (Budapest, 2014), 467, nr. 6906; Miklós Szabó, Zsolt Simon, László Szögi, *Erdélyiek Külföldi Egyetemjárása 1849–1919 Között*, 1 kötet (Marosvásárhely: Mentor Kiadó, 2014), 70–71, nr. 351.

¹⁰ Vasile Petrica, *Institutul Teologic Diecezan Ortodox Român Caransebeș (1865–1927). Contribuții istorice* (Caransebeș: Editura Episcopiei Caransebeșului, 2005), 162; Liviu Groza, *Caransebeșul și Marea Unire* (Lugoj: Editura Dacia Europa Nova, 2003), 88–89.

¹¹ Mihai Pârvulescu, *Școală și societate. Contribuție la cunoașterea formării elitelor românești din Banat în secolul al XIX-lea* (Timișoara: Editura Excelsior Art, 2003), 162.

¹² *1918 la români. Documentele unirii. Unirea Transilvaniei cu România 1 decembrie 1918*, vol. X, (București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1989), 308.

ales membru al Marelui Sfat Național, organul provizoriu al puterii de stat din Transilvania, având rol legislativ.¹³

Datele despre implicarea viitorului episcop al Caransebeșului, *Iosif Traian Bădescu* (1858–1933) în evenimentele care au dus la Marea Unire sunt puține și lacunare. Știm că în calitate de protosinghel, el a semnat o scrisoare a intelectualității caransebeșene datată 18 noiembrie/1 decembrie 1918 și adresată Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, prin care semnatarii aveau la deciziile luate în orașul unirii.¹⁴ Iosif Traian Bădescu era originar din Șopotu Vechi (comitatul Caraș-Severin, azi jud. Caraș-Severin), a studiat la Gimnaziul din Szeged și a avut o pregătire academică deosebită. A studiat la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității Regale Maghiare din Budapesta (sem. I a anului universitar 1879–1880), la Facultatea de Drept și Științe Politice din cadrul aceleiași universități (sem. II a anului universitar 1879–1880, absolvă în 1884) și în cadrul Facultății de Teologie a Universității din Cernăuți (1885–1889), unde devine doctor în teologie în anul 1889.¹⁵ Între anii 1920–1933, Iosif Traian Bădescu a fost episcop al Caransebeșului.

Gheorghe Birăescu (1888–1946) era originar din localitatea Peștere (comitatul Caraș-Severin, azi jud. Caraș-Severin). A absolvit cursurile Gimnaziului Ortodox din Brașov, iar apoi a studiat dreptul la Facultatea de Drept și Științe Politice a Universității Regale Maghiare din Budapesta (1908–1909) precum și teologia la Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți (1909–1913).¹⁶ El a participat la Marea Unire de la Alba Iulia, figurând drept consilier orășenesc.¹⁷

Preotul *Andrei Blaga* (1889–1936) a fost un distins cleric bănățean originar din Beba Veche (comitatul Torontal, azi jud. Timiș). Provenea dintr-o familie preoțească și a studiat la Gimnaziul Ortodox din Brașov (absolvă în 1908). Între anii 1908–1912, el a studiat teologia la Cernăuți, dedicându-și apoi toată viața slujirii altarului.¹⁸ Andrei Blaga s-a implicat, la nivel local, în evenimentele Marii Uniri. Astfel, el a fost notarul Consiliului Național Român din Beba Veche.¹⁹

¹³ Șerban, Josan, *Dicționarul personalităților*, 47.

¹⁴ *1918 la români*, vol. X, 308.

¹⁵ Sigmirean, *Istoria formării*, 691, nr. 7097; Szögi, *Studenti români*, 165, nr. 1324; Mészáros, Szögi, Varga, *Magyarországi diákok*, 467, nr. 6903; Szabó, Simon, Szögi, *Erdélyiek Külföldi Egyetemjárása*, 1 kötet, 60, nr. 259.

¹⁶ Sigmirean, *Istoria formării*, 391, nr. 1198; Cornel Sigmirean, Aurel Pavel, *Fundația Gojdu 1871–2001* (Târgu Mureș: Editura Universității “Petru Maior”, 2002), 96, nr. 75; Mészáros, Szögi, Varga, *Magyarországi diákok*, 471, nr. 6984.

¹⁷ Ștefan Pascu, Nicolae Josan, “Mărturii inedite privitoare la participarea maselor la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918,” *Apulum* XXV (1988): 514.

¹⁸ Szögi, *Studenti români*, 167, nr. 1365; Mészáros, Szögi, Varga, *Magyarországi diákok*, 471, nr. 6981; Szabó, Simon, Szögi, *Erdélyiek Külföldi Egyetemjárása*, 1 kötet, 118–119, nr. 806.

¹⁹ *1918 la români. Documentele unirii. Unirea Transilvaniei cu România. 1 decembrie 1918*, vol. IX, (București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1989), 406.

Informațiile avute la dispoziție despre implicarea profesorului *Dimitrie Cioloca* (1874–1963) în evenimentele Marii Uniri sunt, de asemenea, foarte puține. Numele său apare printre semnatarii unei scrisori din 18 noiembrie/1 decembrie 1918 adresată Marii Adunări de la Alba Iulia, de către o serie de intelectuali din Caransebeș.²⁰ Dimitrie Cioloca a fost un distins intelectual bănățean, originar din Șipet (Timiș). A absolvit Gimnaziul din Kecskemét și a dobândit un impresionant bagaj cultural la Universitatea din Cernăuți, unde a studiat teologia (1896–1899), precum și literele și filosofia (1899–1903). În 1905 a devenit doctor în teologie la Cernăuți.²¹

Preotul *Ștefan Cioroianu* (1886–1970), originar din Comloș (comitatul Torontal, azi Comloșu Mare, jud. Timiș) provenea dintr-o familie simplă de agricultori și a studiat inițial la Gimnaziul din Chichinda Mare (azi Kikinda, Voivodina, Serbia). Studiile superioare le-a urmat la Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți (1906–1910), precum și la Facultatea de Teologie Protestantă din Viena (1910). A devenit doctor în teologie la Cernăuți (1911).²² Activitatea sa este legată mai ales de localitatea natală. În preajma Marii Uniri, preotul Ștefan Cioroianu a fost unul dintre cei care i-a organizat pe românii din zona Comloș, unde la 7 noiembrie 1918 s-a desfășurat o adunare națională.²³ El a participat la Marea Unire de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918, fiind delegat al Protopopiatului Comloș.²⁴

Una dintre personalitățile de vază ale Banatului a fost preotul, omul de cultură și politicianul *Cornel Corneanu* (1884–1960). Era originar dintr-o familie preoțească din Apadia (comitatul Caraș-Severin, azi jud. Caraș-Severin). El a fost unchiul viitorului mitropolit al Banatului, Nicolae Corneanu, fiind fratele tatălui acestui ierarh. Cornel Corneanu a studiat la Gimnaziul Ortodox din Brașov, iar apoi la Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți (1904–1908) și la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Berlin (1908), devenind în 1910 doctor în teologie la Cernăuți.²⁵ Corneanu s-a implicat în realizarea Marii

²⁰ 1918 la români, vol. X, 308.

²¹ Sigmirean, *Istoria formării*, 691, nr. 7103; 693, nr. 7124; Szögi, *Studenti români*, 166, nr. 1337; Mészáros, Szögi, Varga, *Magyarországi diákok*, 468, nr. 6927; Szabó, Simon, Szögi, *Erdélyiek Külföldi Egyetemjárása*, 1 kötet, 172, nr. 1296.

²² Sigmirean, *Istoria formării*, 691, nr. 7093; Szögi, *Studenti români*, 167, nr. 1362; p. 109, nr. 641; Gábor Patyi, *Magyarországi diákok bécsi egyetemeken és főiskolákon 1890–1918* (Budapest: 2004), 171, nr. 2043; Mészáros, Szögi, Varga, *Magyarországi diákok*, 471, nr. 6975; Szabó, Simon, Szögi, *Erdélyiek Külföldi Egyetemjárása*, 1 kötet, 172–173, nr. 1300.

²³ Sergiu Șoica, *Despre Comloș: Documente, articole, traduceri* (Timișoara: Editura Eurobit, 2007), 171.

²⁴ Pascu, Josan, “Mărturii inedite,” 515.

²⁵ Szögi, *Studenti români*, 167, nr. 1352; 187, nr. 1543; Mészáros, Szögi, Varga, *Magyarországi diákok*, 470, nr. 6957; Szabó, Simon, Szögi, *Erdélyiek Külföldi Egyetemjárása*, 1 kötet, 180–181, nr. 1378.

Uniri, dovedindu-și faptic sentimentele naționale. Astfel, la 25 octombrie/7 noiembrie 1918, el a fost unul dintre cei care au organizat Adunarea Națională din Caransebeș, fiind membru al Consiliului Național Român local, înființat cu această ocazie.²⁶ Apropiat al școlii românești, Cornel Corneanu a participat la conferința învățătorilor din fosta graniță militară bănățeană desfășurată în 8/21 noiembrie 1918 la Caransebeș, în cadrul căreia dascălii au declarat că se supun Consiliului Național Român Central.²⁷ Ulterior, el a participat la Marea Unire din 1 decembrie 1918 de la Alba Iulia, fiind mandatat să reprezinte Consistoriul eparhial din Caransebeș.²⁸ După consumarea momentului unirii, el făcut parte din delegația transilvăneană și bănățeană numită de Marele Sfat Național și însărcinată să predea la 14 decembrie 1918 actul unirii regelui Ferdinand I și guvernului român.²⁹ A participat la evenimentele de la București, în calitate de secretar al episcopului Caransebeșului, Miron Cristea, alături de personalități precum episcopul greco-catolic Iuliu Hossu, Alexandru Vaida-Voevod și Vasile Goldiș.³⁰ În ședința Marelui Sfat din 30 iulie 1919 desfășurată la Sibiu, Cornel Corneanu, la acea dată secretar consistorial la Caransebeș, a fost cooptat, alături de alții, în acest for provizoriu al puterii de stat din Transilvania cu rol legislativ.

Important dascăl al Seminarului Andreian din Sibiu, bănățeanul *Aurel Crăciunescu* (1877–1943) a ales să-și desfășoare activitatea departe de locul natal. El era originar din Satchinez (Timiș) și provenea dintr-o familie preoțească. Crăciunescu a studiat la Gimnaziul Superior Greco-Catolic Blaj și la Institutul Pedagogic-Teologic Arad (1896–1899). El și-a completat pregătirea teologică la Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți (1899–1902), devenind doctor în anul 1902.³¹ Bănățeanul a devenit preot și profesor la Sibiu și a fost desemnat reprezentant al secției teologice din cadrul Seminarului Andreian, pentru Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, în conferința profesorală desfășurată în 12/25 noiembrie 1918 la Sibiu.³²

²⁶ Groza, *Caransebeșul și Marea Unire*, 88–89.

²⁷ *Foaia Diecezană*, anul XXXIII, Caransebeș, 11/24 noiembrie 1918, nr. 44, 3.

²⁸ *Unirea*, anul XXVIII, Blaj, 7 decembrie 1918, nr. de propagandă 19–20, p. 2; Șerban, Josan, *Dicționarul personalităților*, 149; Aurel Turcuș, Constantin C. Gomboș, *Marea Unire reflectată în presa românească din Banat (1918–2002)* (Timișoara: Editura Excelsior Art, 2003), 59.

²⁹ Anghel Popa, “Contribuția Societății Academice “Junimea” din Cernăuți la făurirea României Mari,” *Revista Istorică* V, 1–2 (1994): 121; Liviu Groza, *Dr. Cornel Corneanu-cuvântări și articole* (Lugoj: Editura Nagard, 2012), 17–18.

³⁰ Nicolae Bocșan, Valeriu Leu, *Marele Război în memoria bănățeană (1914–1919)* (Cluj-Napoca: Presa Universitată Clujeană, 2012), 476.

³¹ Sigmirean, *Istoria formării*, 691, nr. 7108; Szögi, *Studenti români*, 166, nr. 1340; Mészáros, Szögi, Varga, *Magyarországi diákok*, 469, nr. 6933; Szabó, Simon, Szögi, *Erdélyiek Külföldi Egyetemjárása*, 1 kötet, 183, nr. 1402.

³² *1918 la români*, vol. X, 100–101.

Distins cărturar bănățean cu două doctorate, în drept și teologie, *Moise Ienciu* (1881–1953) era originar din Câlnic (comitatul Caraș-Severin, azi cartier al orașului Reșița, jud. Caraș-Severin) și provenea dintr-o familie de agricultori. A studiat la Gimnaziul din Timișoara. Ienciu a avut o pregătire academică deosebită. El a studiat la Facultatea de Drept și Științe Politice a Universității Regale Maghiare din Budapesta (1901–1902 și sem. I al anului universitar 1902–1903), la Facultatea de Drept și Științe Politice a Universității din Cluj (sem. II al anului universitar 1902–1903, 1903–1904), precum și la Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți (1905–1908). Pregătirea universitară i-a fost încununată cu două titluri de doctor: în drept la Cluj (1905) și în teologie la Cernăuți (1910).³³ Ulterior, a urmat cursuri de specializare la universitățile din München, Paris și Geneva și a devenit profesor la Institutul Teologic din Caransebeș. Moise Ienciu s-a implicat în evenimentele premergătoare Marii Uniri desfășurate la Caransebeș. El a fost reprezentatul Institutului Teologic din Caransebeș la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1918, care a decis unirea Transilvaniei cu România, fiind ales în această calitate la 22 noiembrie 1918.³⁴

Unul dintre cei mai activi luptători pentru Marea Unire a fost *Avram Imbroane* (1880–1938). S-a născut într-o familie simplă din Coștei (comitatul Timiș, azi Kuštilj, Voivodina, Serbia). În anul 1901 el a absolvit Gimnaziul Ortodox din Brașov. Avram Imbroane a studiat la Facultatea de Drept și Științe Politice a Universității Regale Maghiare din Budapesta (1900–1906) și la Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți (1903–1908). A urmat cursuri de specializare în sociologie, economie, pedagogie și omiletică la Berlin (1907–1908), München (1910), Berlin (1911), Posen și Breslau. În 1910 devine doctor în teologie la Cernăuți (1910).³⁵ Imbroane a desfășurat o activitate politică deosebit de bogată. După o misiune în Rusia, aflată în degringolada revoluționară bolșevică, în cadrul căreia i-a organizat pe prizonierii români din armata austro-ungară³⁶, la 1 decembrie 1918, Avram Imbroane a participat la Marea Unire de la Alba Iulia, fiind delegat al presei române din Lugoj.³⁷ Bănățeanul a fost unul dintre cei care au susținut unirea necondiționată a Transilvaniei

³³ Sigmirean, Pavel, *Fundația Gojdu*, 120, nr. 405; Mészáros, Szögi, Varga, *Magyarországi diákok*, 470, nr. 6959.

³⁴ Groza, *Caransebeșul și Marea Unire*, 97; Turcuș, Gomboș, *Marea Unire*, 59.

³⁵ Răzvan Mihai Neagu, "Considerații privind viața și activitatea unui mare bănățean: Avram Imbroane (1880–1938)," *Banatica* 27 (2017): 561–562.

³⁶ Vasile Netea, *O zi din istoria Transilvaniei 1 decembrie 1918* (București: Editura Țara Noastră, 1990), 70.

³⁷ *Unirea*, anul XXVIII, Blaj, 7 decembrie 1918, nr. de propagandă 19–20, p. 2; Vasile Curticăpeanu, *Mișcarea culturală românească pentru unirea din 1918* (București: Editura Științifică, 1968), 242; *1918 la români*, vol. X, 119; Șerban, Josan, *Dicționarul personalităților*, 154.

cu România.³⁸ De asemenea, el a făcut parte din Marele Sfat Național, organul provizoriu al puterii în Transilvania, cu rol legislative.³⁹

În preajma consumării momentului Marii Unirii s-a afirmat o altă personalitate din Banat, cu studii teologice la Cernăuți, *Petru Ionescu* (1867–1938) născut la Iaz (comitatul Caraș-Severin, azi jud. Caraș-Severin) într-o familie de preot. El a terminat studiile medii la Gimnaziul din Debrecen. Ionescu a studiat pedagogia și filosofia la universitățile din Eisenach, Jena și Geneva (1888–1889), precum și teologia la Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți (1889–1893), unde în 1896 a devenit doctor. Înainte de Primul Război Mondial, Petru Ionescu a dobândit o slujbă de funcționar în cadrul Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice de la Budapesta.⁴⁰ La sfârșitul Marelui Război, Ionescu se afla la Budapesta, iar la 12/25 noiembrie 1918 a participat la ședința *Societății Petru Maior* a studenților români din capitala Ungariei, în cadrul căreia s-au ales delegații acestei asociații pentru a participa la înfăptuirea unirii.⁴¹

Profesorul și teologul *Ștefan Jianu* (1882–1918) a avut un destin tragic. El era originar din Alibunar (comitatul Torontal, azi în Voivodina, Serbia). Inițial, a studiat la Gimnaziul din Fiume (azi Rijeka, Croația), iar apoi la Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți (1903–1907). De asemenea, Jianu a mai urmat studii juridice la Bratislava și la Universitatea din București.⁴² Ștefan Jianu a fost profesor la Institutul Teologic din Caransebeș și funcționar în cadrul administrației eparhiale. Animat de autentice sentimente românești, profesorul Jianu a participat la 23 octombrie 1918 la Primăria din Caransebeș la adunarea fruntașilor românilor, în cadrul căreia s-au constituit noile organe ale puterii locale. În acest mod, profesorul Jianu a pus interesul național mai presus ca propria sănătate. Consiliul Național Român din Caransebeș constituit la 25 octombrie/7 noiembrie 1918, l-a avut ca membru în comitet, printre alții, și pe Ștefan Jianu⁴³, dar acesta nu a mai apucat să vadă Marea Unire, decedând.

Deși era foarte tânăr, viitorul mitropolit al Banatului, *Vasile Lăzărescu* (1894–1969) a fost un factor activ pe plan local în preajma Marii Uniri. El era

³⁸ Netea, *O zi*, 137.

³⁹ I. D. Suci, „Banatul și unirea din 1918,” *Studii. Revista de Istorie* 21, nr. 6 (1968): 1100, nota 64.

⁴⁰ Răzvan Mihai Neagu, “Between teaching, serving at the Altar and working in Diplomacy. Petru Ionescu (1867–1938), a less well-known personality from Banat,” *Acta Musei Napocensis* 53/II (2016), 41–47.

⁴¹ *1918 la români*, vol. X, 111.

⁴² Vasile Popeangă, *Școala românească din Transilvania în perioada 1867–1918 și lupta sa pentru unire* (București: Editura Didactică și Pedagogică, 1974), 200; Mészáros, Szögi, Varga, *Magyarországi diákok*, 470, nr. 6955.

⁴³ *1918 la români. Documentele unirii. Unirea Transilvaniei cu România. 1 decembrie 1918*, vol. VII, (București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1989), 153.

originar din Jadani (comitatul Timiș, azi Cornești, jud. Timiș) dintr-o familie de agricultori și a absolvit Gimnaziul de Stat din Timișoara. Între anii 1912–1914 a studiat la Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți, apoi la Institutul Teologic Arad (1914–1915), precum și la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității Regale Maghiare din Budapesta (1917–1918). Devine doctor în teologie la Cernăuți (1920).⁴⁴ La 10/23 noiembrie 1918, el a luat parte, în localitatea Vinga, la constituirea Comitelului Național Român local, fiind ales notar al acestui for, fiind amintit drept candidat de preot.⁴⁵

Preotul *Virgil Musta* (1884–1963) a fost unul din corifeii mișcării naționale românești din comitatul Torontal. Era născut la Glimboca (comitatul Caraș-Severin, azi jud. Caraș-Severin) într-o familie preotească. A urmat cursurile Gimnaziului Superior Greco-Catolic din Beiuș și ale Institutului Teologic din Caransebeș (1904–1907). Ulterior, Musta s-a pregătit la Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți (1907–1909).⁴⁶ În contextul anului 1918, Musta i-a organizat pe românii din comitatul Torontal. Astfel, în cadrul adunării electorale a cercului Zichifalva, desfășurată la Banloc în 14/27 noiembrie 1918, Musta a fost ales delegat la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia.⁴⁷ În perioada interbelică, dar și după, Musta a fost protopop al Oraviței (1923–1948).

Preotul și profesorul *Romulus Nestor* (1864–1925) era originar din Bata (comitatul Caraș-Severin, azi jud. Arad). A studiat la Gimnaziul Ortodox din Brașov și Institutul Pedagogic-Teologic Arad (1882–1895). Studiile universitare le-a făcut la Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți (absolvă în 1890).⁴⁸ S-a remarcat în calitatea de preot paroh la Cenadul Unguresc (azi în Ungaria). El a reprezentat Cercul electoral Nădlac la Marea Unire de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918.⁴⁹

Unul dintre cei mai importanți și reprezentativi profesori ai Institutului Teologic din Caransebeș a fost protosinghelul *Iosif Iuliu Olariu* (1859–1920). Provenea din familia unui învățător și s-a născut la Măidan (comitatul Caraș-Severin, azi Brădișoru de Jos, jud. Caraș-Severin). Olariu a obținut certificatul de maturitate la Gimnaziul din Lugoj (absolvă în 1880) și a avut o pregătire

⁴⁴ Sigmirean, *Istoria formării*, 443, nr. 2483; Petrică Zamela, *Mitropolitul Vasile Lăzărescu al Banatului (1894–1969): monografie istorică* (Oradea: Editura Universității din Oradea, 2011), 22.

⁴⁵ *1918 la români*, vol. IX, 218–219.

⁴⁶ Szögi, *Studenți români*, 167, nr. 1366; Mészáros, Szögi, Varga, *Magyarországi diákok*, 471, nr. 6982; Miklós Szabó, Zsolt Simon, László Szögi, *Erdélyiek Külföldi Egyetemjárása 1849–1919 Között*, 2 kötet, (Marosvásárhely: Mentor Kiadó, 2014), 133, nr. 5964.

⁴⁷ *1918 la români*, vol. IX, 404–405.

⁴⁸ Szögi, *Studenți români*, 165, nr. 1328; Mészáros, Szögi, Varga, *Magyarországi diákok*, 467, nr. 6908; Szabó, Simon, Szögi, *Erdélyiek Külföldi Egyetemjárása*, 2 kötet, 123, nr. 5860.

⁴⁹ *1918 la români. Documentele unirii. Unirea Transilvaniei cu România. 1 decembrie 1918*, vol. VIII, (București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1989), 184.

academică deosebită la Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți (1880–1884) cu specializări în studii biblice la universitățile din Leipzig și Erlangen (1884–1885). A devenit doctor în teologie la Cernăuți (1885).⁵⁰ În contextul Marii Uniri, protosinghelul Iosif Olariu s-a numărat printre cei care au semnat o scrisoare trimisă la 18 noiembrie/1 decembrie 1918 de frunțași din Caransebeș către Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, în care se exprima azeziunea acestora față de deciziile luate⁵¹.

Una dintre personalitățile ilustre ale Banatului a fost protopopul Lugojuului, *George Popovici* (1862–1927). Era originar dintr-o familie preotească din Cliciava (comitatul Caraș-Severin, azi jud. Timiș). A absolvit în 1881 Gimnaziul din Lugoj, după care s-a îndreptat spre Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți (1881–1885). După o serie de cursuri de specializare în litere și filosofie, precum și în teologia catolică și cea protestantă la Viena (1885–1886), în anul 1886 George Popovici devine doctor în teologie la universitatea bucovineană. S-a remarcat ca preot, om de cultură, om politic, și publicist, dar mai ales ca protopop al Lugojuului (1887–1927).⁵² Ilustrul protopop al Lugojuului, George Popovici a fost implicat activ în realizarea Marii Uniri de la 1918. Fiind membru al Partidului Național Român din Ungaria și Transilvania și conducător al acestei formațiuni în comitatul Caraș-Severin, Popovici a participat la 12 octombrie 1918, alături de personalități precum Vasile Goldiș, Alexandru Vaida-Voevod, Teodor Mihali, Aurel Lazăr, Aurel Vlad, Ștefan Cicio-Pop, arhimandritul Nicolae Ivan și alții, la conferința Comitetului executiv al partidului român de la Oradea.⁵³ La această ședință a fost elaborată *Declarația de autodeterminare a românilor din Ardeal și Ungaria*, rămasă în istoriografie ca *Declarația de la Oradea*. Acest document are o importanță deosebită pentru istoria românilor deoarece el statuează autodeterminarea românilor din Ungaria, fiind practic o adevărată declarație de independență. Protopopul Lugojuului a fost ales la 3 noiembrie 1918 președintele Consiliului Național Român din Lugoj, în cadrul unei adunări populare românești care a recunoscut Consiliul Național Român Central ca singura autoritate politică legitimă din Transilvania și

⁵⁰ Sigmirean, *Istoria formării*, 691, nr. 7094; Szögi László, *Magyarországi Diákok Németországi Egyetemeken és főiskolákon 1789–1919* (Budapest: 2001), 211, nr. 3352; 399, nr. 7905; Szögi, *Studenti români*, 165, nr. 1319; 191, nr. 1581; 204, nr. 1677; Mészáros, Szögi, Varga, *Magyarországi diákok*, 467, nr. 6894; Szabó, Simon, Szögi, *Erdélyiek Külföldi Egyetemjárása*, 2 kötet, 137, nr. 6000.

⁵¹ *1918 la români*, vol. X, 308.

⁵² Sigmirean, *Istoria formării*, 691, nr. 7096; Szögi, *Studenti români*, 165, nr. 1320; Mészáros, Szögi, Varga, *Magyarországi diákok*, 467, nr. 6896; Szabó, Simon, Szögi, *Erdélyiek Külföldi Egyetemjárása*, 2 kötet, 185, nr. 6483.

⁵³ Bocșan, Leu, *Marele Război*, 270–271.

Banat.⁵⁴ În această nouă calitate, Popovici a organizat Gărzile Naționale românești din localitățile comitatului Caraș-Severin. La 30 noiembrie 1918, Popovici a participat la Lugoj la o adunare românească, împreună cu Ion Sârbu și Avram Imbroane, în cadrul căreia a ținut un discurs.⁵⁵ Peste numai o zi, Popovici a luat parte personal la Alba Iulia la momentul înfăptuirii Marii Uniri (1 decembrie 1918), ca delegat al Protopopiatului ortodox Lugoj.⁵⁶ Neobositul protopop a ajuns în orașul de pe Mureș, înainte de momentul unirii, iar la 30 noiembrie 1918 la Restaurantul Dacia din Alba Iulia a ținut un discurs patriotic în care a subliniat preponderența elementului românesc în istoria Banatului și dorința locuitorilor acelor părți de a se uni cu România.⁵⁷

Despre preotul și profesorul *Nicolae Popovici* (1883–1956) știm că se trăgea dintr-o familie cu tradiție preoțească din Bocșa Română (comitatul Caraș-Severin, azi cartier al orașului Bocșa, jud. Caraș-Severin) și a absolvit cursurile Gimnaziului Ortodox din Brașov. Pregătirea sa superioară a inclus studii juridice nefinalizate la Budapesta, după care s-a înscris la Institutul Teologic din Caransebeș (1903–1906). Popovici a studiat la Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți (1906–1909), ajungând în 1913 doctor în teologie. Cariera sa ulterioară a fost legată de domeniul didactic, fiind profesor de teologie și rector al Academiei Teologice din Arad (1938–1945).⁵⁸ Nicolae Popovici și-a adus contribuția sa la evenimentele care au precedat Marea Unire. El i-a organizat și îndrumat pe locuitorii români din Gătaia. Astfel, la 15/28 noiembrie 1918, în cadrul unei adunări, Nicolae Popovici a fost ales președinte al Consiliului Național Român din Gătaia, dar și delegat al românilor din acele părți la Marea Adunare Națională care urma să se desfășoare la Alba Iulia în 1 decembrie 1918.⁵⁹ Așadar, Nicolae Popovici a avut, precum și alți foști studenți la teologie de la Cernăuți, șansa să participe la unul dintre cele mai importante momente din istoria poporului român.

Un bănățean mai puțin cunoscut a fost profesorul *George Popoviciu* (1889–1972) originar din Nerău (comitatul Torontal, azi jud. Timiș). El a absolvit Gimnaziul Ortodox din Brașov și Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți (1908–1912). În 1916, bănățeanul a fost promovat doctor în teologie la

⁵⁴ Mircea Păcurariu, *Dicționarul Teologilor Români* (București: Editura Univers Enciclopedic, 1996), 360; Bocșan, Leu, *Marele Război*, 155.

⁵⁵ Bocșan, Leu, *Marele Război*, 648.

⁵⁶ Șerban, Josan, *Dicționarul personalităților*, 156–157.

⁵⁷ Pârvulescu, *Școală și societate*, 167.

⁵⁸ Sigmirean, *Istoria formării*, 692, nr. 7118; Szögi, *Studenți români*, 167, nr. 1360; Mészáros, Szögi, Varga, *Magyarországi diákok*, 471, nr. 6972; Szabó, Simon, Szögi, *Erdélyiek Külföldi Egyetemjárása*, 2 kötet, 186, nr. 6488.

⁵⁹ Pascu, Josan, *Mărturii inedite*, 514; *1918 la români*, vol. IX, 233–235.

Cernăuți.⁶⁰ În contextul evenimentelor Marii Uniri, profesorul bănățean George Popoviciu, care activa la Brașov, a participat în orașul de la poalele Tâmpei, la conferința electorală a corpului profesoral de la Gimnaziul Ortodox din 12/5 noiembrie 1918, fiind ales notar al acestei adunări.⁶¹

Istoric și preot, *Ion Sârbu* (1865–1922) era originar din Rudăria (comitatul Caraș-Severin, azi Eftimie Murgu, jud. Caraș-Severin), provenind dintr-o familie de preot. În 1886 a absolvit Gimnaziul Ortodox din Brașov. Pregătirea sa academică a fost una deosebită. Inițial, a studiat istoria la universitățile din Jena (1886–1888) și Viena (1888–1890), devenind doctor în istorie la Viena (1899). Ulterior, Sârbu a optat pentru pregătirea teologică: a urmat cursurile Facultății de Teologie a Universității din Cernăuți (1907–1909), iar în 1909 a absolvit, cu examene de diferență, Institutul Pedagogic-Teologic din Arad. Ion Sârbu a avut o frumoasă carieră de istoric, preot, profesor, publicist.⁶² În calitate de administrator al protopopiatului Mehadia, Ion Sârbu a participat la Marea Unire de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918.⁶³ Împreună cu protopopul Lugojului, George Popovici și Avram Imbroane, Ion Sârbu a ajuns la Alba Iulia înainte de marele eveniment, iar la 30 noiembrie 1918, cu o zi înainte de unire, a ținut un discurs foarte apreciat la Restaurantul Dacia, în care a prezentat istoria Banatului, din punct de vedere românesc, în cadrul unei adunări a românilor bănățeni.

Considerații finale

Teologii bănățeni care s-au format în cadrul Facultății de Teologie a Universității din Cernăuți în perioada 1875–1918 s-au implicat activ în Marea Unire de la 1 decembrie 1918. Ilustre personalități intelectuale, aceștia au fost conducători ai comunităților în care viețuiau și activau. Ei au fost animați de adevărate sentimente patriotice, care i-au ghidat în activitatea lor, atât cea națională, cât și cea politică. 11 dintre ei au avut ocazia și marea cinste de a trăi pe viu momentul unirii, fiind trimiși la 1 decembrie 1918 la Alba Iulia să reprezinte instituțiile în care funcționau. Ei au fost susținători înflăcărați ai cauzei unirii

⁶⁰ Szögi, *Studenți români*, 167, nr. 1367; Mészáros, Szögi, Varga, *Magyarországi diákok*, 471, nr. 6983; Szabó, Simon, Szögi, *Erdélyiek Külföldi Egyetemjárása*, 2 kötet, 186, nr. 6491.

⁶¹ *1918 la români*, vol. X, 89.

⁶² Szögi László, *Magyarországi Diákok Németországban*, 359, nr. 6998; Szögi, *Studenți români*, 167, nr. 1361; 103, nr. 516; 201, nr. 1639; Mészáros Andor, Szögi László, Varga Júlia, *Magyarországi diákok*, p. 471, nr. 6973; Szabó, Simon, Szögi, *Erdélyiek Külföldi Egyetemjárása*, 2 kötet, 316, nr. 7882.

⁶³ Radu Păiușan, “Lupta socială și națională a românilor bănățeni împotriva dualismului austro-ungar în anii Primului război mondial,” *Revista de Istorie* 1, tom 35 (1982): 52; Vasile Petrica, *Dr. Ion Sârbu (1865–1922) istorie și preoție* (Caransebeș: Editura Episcopiei Caransebeșului, 2003), 103.

întregului Banat cu România. Din păcate, acest deziderat nu s-a putut îndeplini, Banatul fiind împărțit între România (care a primit comitatul Caraș-Severin și părți din comitatele Timiș și Torontal), Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor (care a primit o parte a comitatului Timiș și cea mai mare parte a comitatului Torontal) și Ungaria.

**CONSIDERATIONS REGARDING THE INVOLVEMENT
IN THE REALIZATION OF THE GREAT UNION OF THE
ROMANIAN THEOLOGIAN STUDENTS FROM BANAT,
WHO LEARNED IN CHERNIVTSI BETWEEN 1875-1918**

Abstract

The aim of the current material is that of presenting the contribution to the great union of the Romanian theologian students from Banat, who learned in Chernivtsi in the period between 1875-1918. The chronological boundaries of this study range between 1875-1918. These years were chosen because they mark capital events: the foundation of the University of Chernivtsi and the realization of the Great Union. The university registry books during this period of time record 32 Romanian students from Banat, who chose to study theology in Chernivtsi. Most of them turned out to be authentic patriotic spirits, serving the community they belonged to as teachers and priests. Our data shows that out of 32, 20 have contributed at local or regional level to the realization of the Great Union. In late 1918, they became an active participants in the unionist struggle. On December 1, 1918, some of them (11) attended the Great National Assembly in Alba Iulia that proclaimed the unification of Transylvania with Romania. In our opinion, the most important contributions were that of Avram Imbroane and George Popovici, the protopope of Lugoj.